

Triakel

Nummer 1, 26 mei 2010

Roadblocks

Liesbeth de Vries tweede Akademietoelichting UMCG

Voor Liesbeth de Vries betekent Healthy Ageing, de focus van het UMCG, het opheffen van de roadblocks die kanker veroorzaken. “Die roadblocks, daar houdt mijn onderzoeksgroep zich mee bezig. Enerzijds door patiënten te helpen en te behandelen en anderzijds door onderzoek te doen. En dat er voor die combinatie een KNAW-hooglerschap komt, dat vind ik geweldig”, sprak De Vries in haar dankwoord op 29 april. Een paar weken later praat Triakel met haar verder.

“Je kunt gezond ouder worden als je je netjes gedraagt. Maar het is goed om ons te realiseren dat er heel veel brave mensen zijn die domme pech hebben tijdens hun levensloop. Omdat die ene cel een beetje fout deelt, waardoor die mensen kanker ontwikkelen. Het is verbazingwekkend dat er niet nog veel meer mensen kanker krijgen want iedere dag breken we biljoenen cellen af en maken we net zo veel nieuwe”, vertelt De Vries. “Een indrukwekkend deel van de mensheid krijgt op den duur kanker. Ik ben op de wereld om daar iets aan te doen.”

Niet vastroesten

De Vries koos begin jaren tachtig van de vorige eeuw voor de oncologie omdat het vakgebied nog zo nieuw was. Er viel van alles te ontdekken en te ontwikkelen. Maar ze koos ook voor oncologie omdat de toen kersverse groep in het UMCG haar de kans gaf eerst buitenlandervaring op te doen. “Ik was jong, maar realiseerde me wel hoe moeilijk het is om nog ergens anders te kijken, zodra je ergens in een functie zit. Ik wilde niet vastroesten.” In de VS onderzocht ze de schade die chemotherapie aanricht in tumorcellen. “Hoe kwam dat, welke mechanismen zaten daar achter? Dat onderzoek heb ik later gebruikt om te zien waarom bepaalde cellen niet of juist wel reageren op bepaalde chemotherapie. Dat leidde weer tot onderzoek naar nieuwe behandelmogelijkheden.”

En: “Een van de rare dingen van onderzoek is dat je nu niet weet waar je over vijf jaar staat. Beleidsmakers houden daar niet zo van. Die willen dat je van A naar B gaat. Maar in de wetenschap gebeurt het dat je onderweg ergens op stuit dat zo fantastisch en belangrijk is, dat je eerst andere wegen gaat verkennen en pas later bij B uitkomt. Of niet. Ik heb bij het inslaan van nieuwe paden vaak profijt gehad van ervaring die ik opgedaan had bij eerder onderzoek.” Die ruimte probeert ze nu zelf aan te geven ‘jonge honden’, gretige jonge onderzoekers die eigenwijs hun eigen spoor volgen. “Juist die nieuwe paden leiden tot belangrijke nieuwe inzichten.”

Vastroesten in een functie, het is De Vries ook na haar tijd in de VS niet overkomen. Ze omringt zich met onderzoekers van tal van disciplines en uit alle windstreken. “Een ongekend brede onderzoeksgroep”, sprak Robbert Dijkgraaf bij haar KNAW-benoeming. Met hen werkt ze op het snijvlak van fundamenteel onderzoek en patiëntenzorg, op zoek naar betere behandelingen. De Vries: “Zonder al die vakgebieden kun je mechanismen van kanker in lichaamcellen en behandelmethoden niet begrijpen. Je hebt andere vakgebieden ook hard nodig om nieuwe oplossingsrichtingen in te kunnen slaan. Het zijn wel grote kenniskloven die je moet overbruggen om elkaars perspectief te begrijpen. Dat doe je door elkaar te bevragen, steeds weer. Het is fantastisch om altijd maar bij te leren.”

Een van haar projecten is MAMMOTH, een groot internationaal consortium -geleid door De Vries. MAMMOTH ontwikkelt technieken om tumorcellen voor borstkanker te visualiseren door middel van fluorescentie of met radioactiviteit. “Door tumorcellen zichtbaar te maken hopen we dat artsen eerder de diagnose kunnen stellen, dat we de tumoreigenschappen kunnen typeren en de patiënten gerichter kunnen behandelen.”

Het heeft zin wat je doet

Om ervoor te zorgen dat betere behandelmethoden sneller beschikbaar zijn voor de patiëntenzorg is het nodig om zoveel mogelijk patiënten in studieverband te behandelen. De Vries vindt dat ze het aan haar patiënten verplicht is. “Vanuit de celbiologie zie je een tsunami aan mogelijkheden komen, maar patiënten hebben er pas iets aan als voldoende bewezen is dat een nieuw middel ertoe doet voor het resultaat van hun behandeling. Wat heeft iemand er aan te weten dat een tumorcellijn in een experiment afsterft. Voor de patiënt telt dat hij beter wordt! Een manier om daar achter te komen is stapje voor stapje innovatieve middelen toe te voegen aan huidige behandelingen en keurig te vergelijken of dit het resultaat verbetert en bij wie. Daarvoor moet je patiënten in studies behandelen, de resultaten analyseren en publiceren, zodat het resultaat voor iedereen toegankelijk is.”

Dokter zijn

De patiënt is nooit ver weg voor Liesbeth de Vries, die naast haar werk als onderzoeker gewoon op de poli staat en diensten draait. Die combinatie wetenschapper en dokter is belangrijk voor haar. “De patiëntenzorg helpt me om te zien dat er nog veel dingen opgelost moeten worden, en het geeft me een enorme voldoening als ik met eigen ogen zie dat behandelingen beter werken. Ik probeer mijn ‘jonge honden’ ook bij patiëntenzorg te betrekken en als ze geen strikt medische opleiding hebben dan zorg ik dat ze op besprekingen het een en ander meekrijgen. Het is voor hen belangrijk om voor ogen te houden waar ze het voor doen én kennis van de patiëntenzorg helpt hen bij keuzes maken: dan mag iets in het lab interessant lijken maar ze horen van de ervaringen van anderen dat het bij mensen niet altijd zo werkt.”

Patiëntenzorg houdt je als wetenschapper met de voeten op de grond, concludeert De Vries. “Het is geweldig om daadwerkelijk bij te dragen aan een toekomstperspectief voor je patiënten. Natuurlijk overlijden er patiënten en dat went nooit. In de laatste fase is het vaak indrukwekkend hoe mensen nog alles uit het leven halen. Als je mensen dan kunt helpen is dat erg de moeite waard. Ik ben bevoorrecht dat ik in een vak zit dat jaar in jaar uit vooruitgang boekt en dat ik daar aan kan bijdragen.”

Tekst: Helma Erkelens

Jaarlijks benoemt de KNAW een aantal excellente oudere onderzoekers tot Akademiehoogleraar voor een periode van vijf jaar. Ze worden vrijgesteld van bestuurlijke verplichtingen zodat ze zich geheel kunnen wijden aan innovatief onderzoek en de begeleiding van jonge onderzoekers.